

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΚΙΩΝ - Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ασιατική εκδοχή του θεάτρου Σκιών:

- Το Θέατρο Σκιών στην Κίνα Χρίστος Πατσάλης 13
- Wayang Kulit - Το Γιαβανέζικο θέατρο Σκιών Χρίστος Πατσάλης 18

Μεσογειακή εκδοχή του θεάτρου Σκιών:

- Το Τούρκικο Θέατρο Σκιών – Ο Karagoz Χρίστος Πατσάλης 26
- Το Ελληνικό Θέατρο Σκιών - Ο Καραγκιόζης Χρίστος Πατσάλης 30
- Το Ευρωπαϊκό θέατρο Σκιών Χρίστος Πατσάλης 38
- Ο Καραγκιόζης "αιμοδότης" της τέχνης Χρίστος Πατσάλης 41
- Θέατρο Σκιών και Σχολείο Χρίστος Πατσάλης 52
- Δραματοποίηση στο θέατρο Σκιών Χρίστος Πατσάλης 57

B. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Η τέχνη του Καραγκιόζη με τα μάτια του καραγκιοζοπαίχτη Σωτήρη Σπαθάρη.....	6
Γκόγκα Ευαγγελία, Καλφαγιάννη Γεωργία, Λαζούρα Μαρία, Μαρκοπούλου Ευγενία, Πιτταρά Δέσποινα, Ροδίτης Αντρέας, Ρόντος Ηλίας, Τάτσης Αντώνης, Τσιλκίδης Γιώργος. Πρόλογος: Ελένη Ζαρογκίκα.	
- Οι χαρακτήρες του Καραγκιόζη	6
Διονυσία Παπαδοπούλου - Χρίστος Πατσάλης	
- Ο Καραγκιόζης (Ελληνικό Θέατρο Σκιών) παλιά και σήμερα.....	7
Γιάννης Γαλατσάνος	
- Παραστάσεις του Ελληνικού θεάτρου Σκιών από την εμφάνιση του στην Ελλάδα μέχρι σήμερα	7
Ελένη Ζαρογκίκα, Γεωργία Καλφαγιάννη	
- Το Θέατρο Σκιών στη Θεσσαλονίκη και στη Θεσσαλία	8
Χαρίκλεια-Μαρία Ζορμπά (μαθήτρια της Ε' τάξης)	
- <i>Παις</i> δημιουργήθηκε το Θέατρο Σκιών της Κύπρου.....	8
Ηλίας Ντρούβος	
- Παιχνίδια με τις σκιές	84
Γιάννης Γαλατσάνος	
- Ο Καραγκιόζης μέσ' από τα αστεία του	85
Ευγενία Μαρκοπούλου, Ανδρέας Ροδίτης, Παναγιώτης Χουντάσης, Σάντυ Σταυρίδη	
- <i>Ο Καραγκιόζης μας ο ταξιδιάρης</i>	89
Αποστόλης Τσέκος	
- Τραγούδια Μουσική και Ήχοι στον Καραγκιόζη.....	91
Αποστόλης Τσέκος, Διονυσία Ι Παπαδοπούλου, Δέσποινα Πιτταρά Γιάννης Γαλατσάνος	
- Κατασκευή των φιγούρων και του μπερντέ	97
Παναγιώτης Κωτσιώρης, Θόδωρος- Μάριος Κουτρούμπας, Παναγιώτης Χουντάσης	
- Οι δικές μας φιγούρες και ο μπερντέ	100
Εργασία συλλογική*	
- Δυο αλλιότικοι καραγκιοζοπαίχτες	
α) <i>Γιάννης Σκαρίμπας</i>	101
Δέσποινα Πιτταρά	
β) <i>Χρίστος Κυριαζής</i>	102
Γιώργος Κρητικός	
- Νέοι Καραγκιοζοπαίχτες	
<i>Συνέντευξη αϊτό το νέο καραγκιοζοπαίχτη Άθω Δανέλη</i>	103
Εργασία συλλογική*	
<i>Το πορτραίτο του Γιάννη Νταριάκου</i>	106
Χρίστος Πατσόλης	
<i>Ο καραγκιοζοπαίχτης Ηλίας Καρελάς</i>	108
Χρίστος Πατσάλης	
Ο Καραγκιόζης ως Σύμβολο και Τέχνη	109
Εργασία συλλογική*	
- Η ιστορία της τέχνης του Κουκλοθέατρου	137
Μαρία Λαζούρα, , Δέσποινα Πιτταρά	
- Ο «Μπάρμπα - Μυτούαης» το κουκλοθέατρο της Αθήνας	133
Εργασία συλλογική)	
- Το κουκλοθέατρο στη Γερμανία. <i>Ο Kasper</i> και οι Μαριονέτες του Ζάλτσμπουργκ	135
Γιάννης Γαλατσάνος	
- Πως φτιάξαμε την δική μας Κούκλα - Μαριονέτα	138
Εργασία συλλογική*	
- Ο "Κουκλοθέατρος" στο σχολείο	142
Εργασία συλλογική*	

Γ. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ

- α. Ποητικές Εμπνεύσεις 145
Διονυσία Παπαδοπούλου, Σάντυ Σταυρίδη, Μαρία Λαζούρα
- β. Σενάριο: Ο Καραγκιόζης μαθητής του 5ου Δημοτικού
Σχολείου Αμαρουσίου 151
Ελένη Ζαρογκίκα, Αντώνης Τάτσης
- γ. Ζωγραφική - Χειροτεχνία 154

Δ. ΕΝΘΕΤΟ

- Σχέδια φιγούρων του Ελληνικού θεάτρου Σκιών και σκηνικά 158
- Βιβλιογραφία 160

* Στις εργασίες αυτές πήραν μέρος όλοι οι μαθητές της τάξης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μέθοδος Project - Σχεδιασμός και Υλοποίηση του Προγράμματος

Ο όρος *project* προέρχεται από τη λατινική λέξη *Projicere* που σημαίνει σχεδιά-ζω, σκοπεύω, και προϋποθέτει ενέργεια, πρακτική και ομαδική δραστηριότητα.*

Ως μέθοδος ομαδική και εκτός των πλαισίων της κλασικής διδασκαλίας, εφαρμόστηκε στην εκπαιδευτική διαδικασία στις αρχές του αιώνα από υπέρμαχους του κινήματος της προοδευτικής εκπαίδευσης στις ΗΠΑ και εξακολουθεί να έχει θέση στο σχολείο και σήμερα.

Η επιλογή της μεθόδου *Project* για τη διερεύνηση του εν λόγω θέματος, έγινε λόγω των πλεονεκτημάτων που αυτή παρουσιάζει, τα οποία επιγραμματικά είναι:

- Επιτρέπει μεγάλης έκτασης πρωτοβουλίες αναφορικά με το σχεδιασμό την πορεία, τον τρόπο δουλειάς κ.λπ.
- Προσφέρει ίσες ευκαιρίες ενεργού συμμετοχής στους μαθητές, άσχετα από τις επιδόσεις τους.
- Δίνει την ευκαιρία για ομαδική, βιωματική μάθηση, για σύναψη διαμαθητικών σχέσεων και σύσφιξη σχέσεων δασκάλου - μαθητών.
- Εξασφαλίζει σύμφωνα με έρευνες αποτελεσματικότητα στη μάθηση και ποιότητα γνώσεων.
- Προωθεί την κοινωνική μάθηση.

Η αφορμή για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα δόθηκε από μια επίσκεψη με τη Δ' τάξη στο Μουσείο του Γιάννη Τσαρούχη. Εκεί οι μαθητές είχαν την ευκαιρία, εκτός των άλλων, να γνωρίσουν έργα από τη ζωγραφική του Σωτήρη Σπαθάρη και να πληροφορηθούν για τις επιδράσεις της ζωγραφικής του Ελληνικού Θεάτρου Σκιών στις εικαστικές δημιουργίες του ζωγράφου Γιάννη Τσαρούχη. Ήταν ουσιαστικά το ερέθισμα να διευρύνουν τις γνώσεις τους γύρω από το θέμα και να ασχοληθούν επιπλέον και με το κουκλοθέατρο ως συναφές είδος μικροθεάτρου.

Η πίστη μου, στο γεγονός ότι θα είχε μεγάλο βαθμό αποδοχής από τους μαθητές μια πρόταση για ενασχόληση σε βάθος με το θέαμα ως και η επιθυμία μου να δοκιμάσω μια προσέγγιση του αντικειμένου πέρα από τα πλαίσια της αισθητικής αγωγής και σε διαπλοκή με άλλα γνωστικά αντικείμενα του σχολείου, αποτέλεσαν την κινη-

¹ Ο Kilpatrick, που θεωρείται από τους συστηματικούς μελετητές της μεθόδου, την ορίζει ως: «...σύλληψη μιας δραστηριότητας, που επιτελείται με όλη μας την καρδιά και προγραμματισμένα μέσα σ' ένα κοινωνικό περιβάλλον» (Rohrs., H., "Το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης" εκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη, 1984, σελ. 82)

τήρια δύναμη του εγχειρήματος της οργάνωσης και εφαρμογής του προγράμματος.

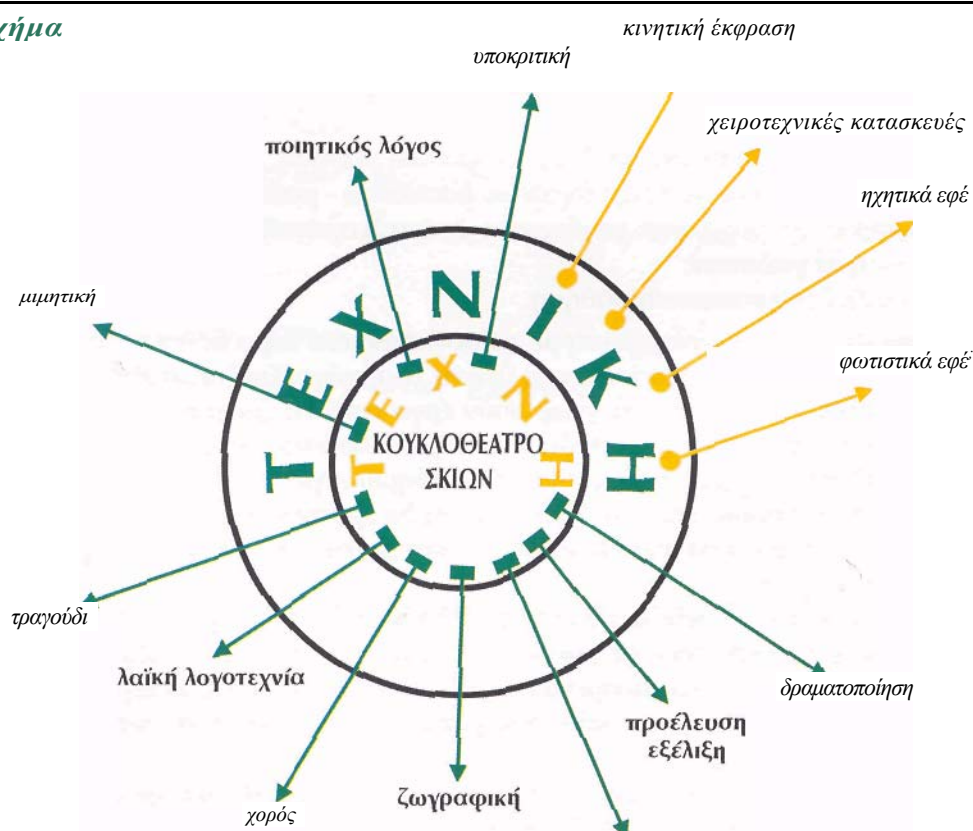
Σκοπός: Η επαφή του παιδιού με τα δύο είδη μικροθέατρο και κατ' επέκταση με πτυχές του Λαϊκού Πολιτισμού ελληνικού και ξένου.

Στόχοι: Δύο ειδών στόχους προσπαθήσαμε να επιτύχουμε.: γνωστικού περιεχομένου (γνώσεις σχετικά με την προέλευση του Κουκλοθέατρο Σκιών, των γνωρισμάτων τους κ.λπ.) και πρακτικού - "παραγωγικού" χαρακτήρα (ανάπτυξη τεχνικών, δημιουργικών και αισθητικών δεξιοτήτων ως βάση παρώθησης σε καλλιτεχνικές δημιουργίες).

Σχεδιασμός: Το πρώτο βήμα ήταν η παραστατική απεικόνιση του νοητικού χάρτη του Κουκλοθέατρο Σκιών (βλ. σχήμα I), μέσα από την οποία προέκυψαν και τα θέματα των συνθετικών δημιουργικών εργασιών.

Παραστατική απεικόνιση του Νοητικού Χάρτη της εννοίας Κουκλοθέατρο Σκιών

Σχήμα
I

Τραγούδια, Μουσική, και Ήχοι στον Καραγκιόζη

Αποστόλης Τσέκος, Διονυσία Παπαδοπούλου, Δέσποινα
Πιτταρά, Γιάννης Γαλατσάνος

Πριν αρχίσει η παράσταση ακούγεται το γνωστό χασαποσέρβικο η «χόρα» και σε πολλές περιπτώσεις και ένα άλλο μουσικό κομμάτι η «Ροζαμούντα».

Στην αρχή της παράστασης έρχεται πρώτος ο Καραγκιόζης και τα Κολλητήρια και λένε ένα τραγούδι, το «σαράντα το βαρίκοκο και εξήντα το λεμόνι», μετά χαιρετάνε και αρχίζει η παράσταση.

Κατά την παράσταση, ακούγονται διάφοροι ήχοι πίσω από τον μπερντέ", ήχοι από ξύλο, χαρτόνια, από τις παλάμες και άλλα. Οι ήχοι αυτοί, αν προσέξουμε καλά, συνδέονται με την παράσταση, δηλαδή με τις κινήσεις των φιγούρων και με εκείνο που θέλουν να εκφράσουν.

Στα παλιά χρόνια, τα τραγούδια τα έλεγαν ή οι Καραγκιοζοπαίχτες ή οι ειδικοί τραγουδιστές του Θ.Σ. Τέτοιοι Καραγκιοζοπαίχτες ήταν οι **Σ. Μελίδης, Σ. Καπρού-λιας** και ο Αντώνης Μόλλας.

Ο Πέτρος Κυριάκος ήταν ο καλύτερος τραγουδιστής του μπερντέ για την εποχή του, το ίδιο και ο Κ. Καράμπαλης και τα παιδιά του.

Η μουσική «συνοδεύει» τον ήρωα στη σκηνή, μέχρι ν' αρχίσει το διάλογο με κάποιον άλλον. Ο κάθε ήρωας έχει δικό του τρόπο ομιλίας και δική του μουσική συνοδεία, η οποία έχει άμεση σχέση με την προσωπικότητα του, την καταγωγή του κ.λπ. (π.χ. ο μάγκας ο Σταύρακας συνοδεύεται από ένα ρεμπέτικο και ο Ζακυνθινός ο Νιόνιος από μια επτανησιακή καντάδα).

Έτσι, σε μια παράσταση Καραγκιόζη που συμμετέχουν όλοι οι ήρωες, ακούγεται ένα «μωσαϊκό» ελληνικής μουσικής που μας ταξιδεύει στα Επτάνησα, στην Κρήτη, στη Ρούμελη και αλλού. Η μουσική στην παράσταση Καραγκιόζη είναι πολύ σημαντική, είναι κάτι όπως το φόντο στον πίνακα ζωγραφικής. Μερικά αντιπροσωπευτικά για τον κάθε χαρακτήρα τραγούδια που τραγουδήθηκαν και τραγουδιούνται σε παραστάσεις Καραγκιόζη, είναι τα παρακάτω:

Ο Καραγκιόζης τραγουδά τραγούδια σατιρικά τα οποία είναι συνήθως αυτοσχέδια.

Μπήκαν κλέφτες στο μαντρί
δεν ήταν ένας, ήταν πολλοί.
Τον τσοπάνη δείρανε
κι όλα μας τα πήρανε.

Είχα μια αγάπη
στραβή απ' το ποδάρι
κουτσή απ' το αυτί.

Σήμερα μαύρος ουρανός,
σήμερα μαύρη μέρα
γειτόνισσες, γειτονοπούλες μου,
να φέρετε τα σάβανα
κι εγώ θα τα πουλήσω.

**Ο Χατζηαβάτης δηλώνει την παρουσία του στη σκηνή με τραγούδια
συνήθως ερωτικά.**

Της τριανταφυλλιάς τα φύλλα
θα τα κάνω φορεσιά
να περνώ από τη γειτονιά σου
κάψω την καρδιά!
Μάτια μου μαργιολεμένα
για κοιτάζτε καλά,
να μου πιάσετε τον κλέφτη

που 'ρχεται στη γειτονιά,
Για, λε, λε, λέλην, λε, λη, λον!...

Μαύρα ματιά έχεις φως μου να σου

Μαύρα είναι σαν την ελιά
και όποιος τα γλυκοφιλήσει
χάρον δεν φοβείται πια.

2. Ήχοι του μπερντέ

Πριν η παράσταση αρχίσει, ακούγεται ο ήχος ενός κουδουνιού. Είναι ο ήχος που μας καλεί να σταματήσουμε κάθε ψίθυρο και να προσηλωθούμε στην παράσταση. Πολλά τέτοια κουδουνάκια μαζί, όταν χτυπούν μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο και ακούγονται συγχρόνως και βελάσματα, καταλαβαίνουμε πλέον ότι πρόκειται για κοπάδι ζώων. Για τον ξυλοδαρμό χρησιμοποιείται στο μπερντέ η στράκα από την οποία βγαίνει ένας κρότος οξύς και ξερός. Ένας άχρηστος τενεκές επίσης έχει πολλές χρήσεις πίσω από τον μπερντέ είτε είναι άδειος, είτε είναι γεμάτος. Τον χτυπάμε με το χέρι και έτσι παράγονται διάφοροι ήχοι. Μπορεί μ' αυτόν να φαίνεται ότι ο Καραγκιόζης παίζει τύμπανο. Όταν η παράσταση όμως απαιτεί θόρυβο από γκρέμισμα γυαλικών, τότε ένας τενεκές γεμάτος με γυαλιά καρφιά και πέτρες κυλιέται στο δάπεδο της σκηνής. Για να ακουστεί η τουφεκιά, χτυπάμε με ένα ξύλο λεπτό (βέργα) πάνω στον άδειο τενεκέ. Χρησιμοποιούμε επίσης, για το ίδιο πράγμα, μια σανίδα που τη στερεώνουμε στο πόδι μας με το παπούτσι κρατώντας την ταυτόχρονα με το χέρι. Αφήνοντας την απότομα ακούγεται το μπαμ της τουφεκιάς, όταν η άλλη άκρη της χτυπήσει στο έδαφος. Σε άλλα έργα που έχουμε σπαθομαχίες, το χτύπημα των δύο σπαθιών γίνεται με την τσιμπίδα ή με δύο «σούστες». Χρησιμοποιούμε και τρία-τέσσερα μακριά κομμάτια λεπτής λαμαρίνας πιασμένα στην άκρη, τα οποία όταν τα κινούμε είναι σαν ν' ακούγονται πολλά σπαθιά μαζί. Η ροκάνα επίσης, κάνει τη «φασαρία» που δημιουργεί ο Καραγκιόζης απ' όπου περνάει. Το σφύριγμα γίνεται με το στόμα ή με σφυρίχτρα διαιτητή του ποδοσφαίρου. Όσο για το μουγκρητό του φιδιού στο έργο ο «Μεγαλέξαντρος και το καταραμένο φίδι», αρκεί ένα καλάμι μήκους 15 πόντων περίπου, ή ένας πλαστικός σωλήνας του ίδιου μήκους και με διάμετρο ένα εκατοστό. Κάνουμε μια τρύπα στη μέση της κυλινδρικής τους επιφάνειας και καλύπτουμε με σελοφάν τη μια ακριανή τρύπα. Φυσώντας στην τρύπα που ανοίξαμε, βγαίνει ένας παράξενος ήχος. Απλά υλικά, πράγματα καθημερινής χρήσης, αρκούν για να δώσουν σε μια παράσταση του Θεάτρου Σκιών όλους τους ήχους που χρειάζεται για να γίνει ζωντανή και συναρπαστική συγχρόνως.

Η παράσταση κλείνει πάντα με τους ήχους ενός καλαματιανού που το ζητά ο Καραγκιόζης από το «Μανέστρο» και το χορεύει μαζί με το Χατζηαβάτη χαιρετώντας τους θεατές.